

Dr. Ljubica Šuligoj

*docentka v pokoju
Pedagoška fakulteta Maribor
Koroška cesta 160
2000 Maribor*

Zemljiškoposestniški odnosi med svetovnima vojnama

Ključne besede: agrarna reforma, gospodarska kriza, haloško vprašanje, kmečko vprašanje, kočarji, občina, okraj, posestniki, tujci, viničarji

Zemljiškoposestniški odnosi med svetovnimi vojnami

The Land Tenure Relationships between the Two World Wars

IZVLEČEK

Avtorica govori o značilnostih gospodarsko-družbenih razmer na podeželju ptujskega političnega okraja in vzporedno podrobneje analizira probleme na območju sedanje občine Videm. Obravnava zaostalost kmetijstva, družbene odnose, odvisnost socialno šibkih slojev prebivalstva od tujih posestnikov ter vinarstvo.

ABSTRACT

The author speaks about the characteristics of the economic and social relations in the area of Ptuj's political district and she makes a more detailed parallel analysis of the problems in the area of the commune of Videm. She deals with the backwardness of the agriculture, with social relationships, with the dependence of the lowest stratum of population on foreign landowners and with the position of the vinedressers.

Ljubica Šuligoj, Ph.D., retired senior university teacher, Pedagogical Faculty of the Maribor University, Koroška cesta 160, 2000 Maribor

Key words: agrarian reform, economic crises, the Haloze question, the rural question, commune, district, landowners, foreigners, vine dressers

POVZETEK

Socialno-ekonomske razmere med svetovnimi vojnami v sedanji občini Videm navezujemo predvsem na kmečko vprašanje, ki je bilo v ptujskem političnem okraju temeljni družbeni problem. Gospodarska nerazvitost, nerešena agrarna reforma, prevladujoči majhni posestniki (od 2 do 5 ha zemlje), vinarstvo, agrarna prenaseljenost (na območju videmske občine nad 87 ljudi na km²), skromne možnosti zaposlovanja v okraju, odvisnost odvečne delovne sile predvsem od tujcev – so značilnosti podeželja pred drugo svetovno vojno.

V sedanji občini Videm sta v nižinskih predelih prevladovala poljedelstvo in živinoreja, na gričevnatem svetu pa sta izstopala vinogradništvo in sadjarstvo. Uslužnostnega pomena je bila za prebivalstvo domača obrt (žagarstvo, mlinarstvo, oljarstvo). Prometna zaostalost in slaba dostopnost do Ptuja kot najpomembnejšega kmetijskega trga sta bili zlasti za kmetovalce resna ovira. Hkrati tudi zaostala kmetijska proizvodnja ni prinašala ustreznega prihodka. Boj za preživetje je pestil številne velike družine. Odvečna delovna sila je bila na voljo zemljiškim posestnikom – na videmskem območju predvsem ptujskim nemškimi meščanom, ki so si med gospodarsko krizo prisvojili najkvalitetnejše vinograde, tako na Majskem Vrh, Dravinjskem Vrh in v Vareji. Med tujimi lastniki iz oddaljenejših krajev so bile zastopane tudi posamezne ustanove, tako graška Sparrkasse. Na vinogradniških območjih, kjer so lastniki skrajno izkoriščali vinarje, je bilo tudi največ kočarjev (na pasivnem območju Sv. Andraža v Halozah nad 20 %). Gospodarska odvisnost od nemških posestnikov je marsikoga v 30-tih letih prejšnjega stoletja pripeljala pod vpliv nacistične demagogije.

Po drugi svetovni vojni je nova zakonodaja odpravila vinarstvo. Zaplenjena in nacionalizirana zemljišča so pripadla agrarnim interesentom, združenemu in državnemu kmetijskemu gospodarstvu.

GRUNDEIGENTÜMLICHE VERHÄLTNISSE ZWISCHEN DEN BEIDEN KRIEGEN

Die sozial-ökonomischen Verhältnisse zwischen den beiden Weltkriegen in der derzeitigen Gemeinde Videm knüpft man vor allem an die Bauernfrage, die im Ptujer politischen Bezirk ein grundlegendes gesellschaftliches Problem darstellte. Die wirtschaftliche Unterentwicklung, ungelöste Agrarreform, überwiegende Zahl der Kleinbesitzer (von 2 bis 5 ha Land), das Winzerwesen, agrarische Überbevölkerung auf dem Gebiet der Gemeinde Videm (87 Menschen auf km²), spärliche Beschäftigungsmöglichkeiten, die Abhängigkeit von überflüssigen Arbeitskräften, vor allem von Ausländern – sind die Merkmale der Situation auf dem Lande vor dem Zweiten Weltkrieg.

In der heutigen Gemeinde Videm überwogen auf den Niederungsgebieten der Ackerbau und die Viehzucht, auf dem hügeligen Land waren es der Wein- und Obstbau. Das heimische Dienstleistungsgewerbe war für die Bevölkerung von großer Bedeutung (Sägerei, Müllerei, Ölmüllerei). Die Rückständigkeit auf dem Verkehrsgebiet und die schlechte Zugänglichkeit zu Ptuj, als der bedeutendste Markt für landwirtschaftliche Erzeugnisse, stellten für die Bauern ein ernstes Hindernis dar. Gleichzeitig brachte die rückständige Landwirtschaftsproduktion keine entsprechenden Einnahmen. Der Kampf ums Überleben plagte zahlreiche große Familien. Die überflüssige Arbeitskraft stand den Grundbesitzern zur Verfügung – auf dem Videmer Gebiet vor allem den Ptujer Bürgern deutscher Nationalität, die sich während der Wirtschaftskrise die qualitativsten Weingärten auf Majski Vrh, Dravinjski Vrh und in Vareja angeeignet hatten. Unter den ausländischen Eigentümern befanden sich auch einige Anstalten wie z.B. die Grazer Sparkasse. Auf den Weinbaugebieten, wo die Eigentümer die Winzer aufs äußerste ausbeuteten, gab es auch die größte Anzahl von Hüttnern (über 20% auf dem passiven Gebiet von Sv. Andraž in Haloze). Die wirtschaftliche Abhängigkeit von deutschen Eigentümern brachte in den 30er Jahren des vorigen Jahrhunderts manch einen unter den Einfluss der nazistischen Ideologie.

Nach dem Zweiten Weltkrieg schaffte die neue Gesetzgebung das Winzerwesen ab. Die konfiszierten und nationalisierten Grundstücke wurden den Agrarinteressenten, den genossenschaftlichen und staatlichen Landwirtschaftsunternehmen zugeteilt.